tos 54x7,62 mm kalibro šovinių tūtelės leidžia kalbėti apie 6 tarybinių kareivių iššautus šūvius. Panašiai reikėtų vertinti dar už beveik 80 m į PR surastą pistoleto-kulkosvaidžio PPŠ šovinio tūtelę, kurią pridėjus prie 2016 m. viename radinių telkinyje aptiktų tūtelių, iš šio ginklo iššautų šūvių skaičius siekia 7.

L. Mingėlo schemoje pažymėta, kad prasidėjus kautynėms partizanai traukėsi ŠR kryptimi, tačiau susidūrę su priešininkais, pasuko į PV, kiek vėliau – į P, o dar vėliau – į V. Dvi šovinių tūtelių sankaupos apsupties žiedo neapjuostose stovyklavietės prieigose sutampa su schemoje nubraižytu partizanų judėjimu PV ir P link, čia, anot L. Mingėlo, „pastebėtų" ir, kaip rodo archeologiniai radiniai, juos apšaudžiusių kareivių pozicijomis. Likusių partizanų bandymą trauktis į P sustabdė tarybinių kareivių šūviai. Nors archeologijos duomenys apie kautynių baigtį nieko konkretaus nepasako (atsitraukdami partizanai daugiau nešaudė), L. Mingėlo schema nurodo, kad Vytautas Kuzmickas-*Sakalas*, Pranciškus Prūsaitis-*Laputė*, Viktoras Šniuolis-*Vytvytis* ir sunkiai sužeistas šios schemos autorius, vakaruose kirtę kvartalinę liniją, dingo iš MGB kareivių akiračio ir sėkmingai pasitraukė iš miško.

The Site of the Užpelkiai Forest Battle

In 2017, the LLKĮS continued the field survey of the site of the 13 August 1949 Battle of Užpelkiai Forest (Radviliškis District, Central Lithuania). The expedition sought the E part of the MBG army ring encircling the Lithuanian partisan campsite. Almost 2400 m^2 were surveyed and finds were discovered in a 235 x 190 m area (roughly 4.465 ha).

A total of 46 finds were uncovered during the survey. The Russian cartridges, cartridge cases, and bullets attest to the Battle of Užpelkiai Forest, the two ammunition belt buckles and pieces of two boot heel plates to the soldiers of the MGB army surrounding the partisan campsite. The shrapnel from an artillery shell points to events of the Second World War and the small aluminium pot (?) to the activities of forest hunters in the second half of the 20th century.

The field survey allowed the location of the partisan campsite, the location and size of the Užpelkiai Forest battle site, the recreation of the MGB army positions, the course of its attack and the partisan resistance, and various other details of the battle to be precisely determined (Fig. 1).

Justinas Račas

Nidos švyturio statinių kompleksas

Neringos savivaldybės administracija 2017 m. įregistravo Nidos švyturio statinių kompleksą (UK 41559) kultūros vertybių registre, todėl nori patikslinti senojo Nidos švyturio vietą ir ją pažymėti bei galbūt ateityje atlikti archeologinius švyturio tyrimus. Ieškant senojo švyturio vietos, pasirinktas neintervencinis archeologinių žvalgymų būdas – tyrimai georadaru. Tyrimus atliko UAB „Geonovus" specialistai.

XIX a. II pusėje buvo pradėti Urbo kalno apželdinimo darbai, o 1871 m. ant šio kalno – vienos aukščiausių Nidos kopų, buvo paskirta vieta Nidos švyturiui. Statybos Prūsijos karaliaus potvarkiu pradėtos 1873-aisiais, o 1874 m. ant Urbo kalno jau stovėjo 23 m aukščio aštuonbriaunis raudonų plytų mūro švyturys, kurio besisukantis žibintas pradėjo šviesti 1874 m. spalio 20 d. Matyt, panašiu metu įrengtas ir

1 pav. Žvalgymų situacijos planas: 1 – žvalgyti plotai; 2 – aptikta anomalija. J. Račo brėž.

Fig. 1. Situation plan of the survey: 1 – surveyed areas; 2 – the discovered anomaly.

žibalo sandėliavimo rūsys, buvęs į PR nuo švyturio. 1944 m. rudenį – 1945 m. sausį besitraukiantys vokiečių kariai susprogdino Nidos švyturį, o jo skeveldros pasklido Urbo kalno aikštelėje, šlaituose ir papėdėje. Karui pasibaigus, senojo švyturio vietoje pastatytas laikinas medinis bokštelis su žibintu, o 1953 m. įžiebtas naujasis 29,34 m aukščio (H_{abs} 79,16 m) Nidos švyturys.

Urbo kalno teritorija šalia švyturio buvo padalinta į 3 plotus, kurie ištirti georadaru (1 pav.). Iš viso tirtas 1200 m^2 plotas. Tyrimams naudota 500 MHz dažnio antena, registruojant trasas profilyje 5 cm intervalu. Padengiant 3D tinkleliu, profiliai buvo renkami kas 30 cm. Tyrimo gylis iki 6 m. Siekiant kuo tiksliau prognozuoti senojo švyturio vietą, tyrimui aktualūs žemėlapiai buvo projektuojami ant šiuolaikinio topografinio pagrindo. Iš peržvelgtos kartografinės medžiagos tiksliausiai buvusio švyturio vieta pavaizduota 1910 m. vokiečių sudarytame Nidos miesto plane bei 1946 m. tarybiniame topografiniame žemėlapyje. Abu minėti žemėlapiai buvo sėkmingai sutapatinti su šiuolaikinės Nidos aerofotonuotrauka.

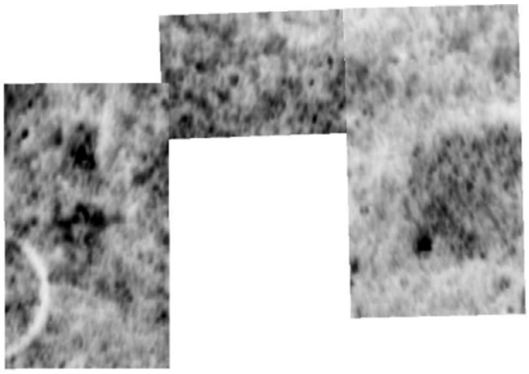

2 pav. 2–2,5 m gylio georadaro bendras plokštuminis pjūvis. UAB „Geobaltic“ brėž.

Fig. 2. The complete 2–2.5 m deep georadar cross-section.

Vienintelė taisyklingos stačiakampio formos anomalija geriausiai stebima ploto R dalyje 2 m gylio plokštuminiame pjūvyje. Fragmen-

tiškai ji išlieka ir 2,5 ir 3 m plokštuminiuose pjūviuose. Tai apie 11x10 m dydžio stačiakampio anomalija, kuri iki galo neištirta dėl į R ten augančio krūmo.

Georadaro 2–2,5 m gylio bendrą pjūvį (2 pav.) perdengus su 1910 ir 1946 m. žemėlapiais, aptiktą anomaliją galima sieti su senojo švyturio vieta. Tą galutinai patvirtinti galima tik atlikus archeologinius tyrimus.

The Nida Lighthouse Building Complex

In 1874, a 23 m high, eight-sided, red brick lighthouse was erected on Urbas Hill in Nida (on the Curonian spit) and the light of its rotating lamp began to shine on 20 October 1874. During autumn 1944–January 1945 retreating German soldiers blew it up. A georadar survey was conducted in 1200 m^2 in order to correct the location of the old lighthouse (Fig. 1). The only anomaly with a regular octagonal shape, which coincides with its remains (Fig. 2), can be best observed in the 2 m deep cross-section in the E part of the area.

Simonas Sprindys

Karių palaikų ekshumacija Šiaulių rajone

2015 m. Šiaulių rajone archeologinių tyrimų metodais pradėta vykdyti II Pasaulinio karo vokiečių karių palaikų ekshumacija. Tulkinčių kaime ekshumuoti 23 karių palaikai (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 510–512). 2016 m. Mingėlių kaime ekshumuoti 32 mirusiųjų palaikai, Smilgių kaime – 12 palaikų (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 504–507). 2016 m. atlikta ir detalesnė II Pasaulinio karo vokiečių karių kapaviečių ar palaidojimo vietų inventorizacija. Pasitelkiant vietinius gyventojus bei Šiaulių rajono laikraštį „Šiaulių kraštas“, ieškota liudininkų, kurie padėjo identifikuoti palaidojimo vietas. Tokiu būdu buvo surinkta informacija apie dar 17 Vokietijos karių kapaviečių ar palaidojimo vietų, dalies kurių ekshumacija pratęsta ir 2017 m.

2017 m. archeologiniai tyrimai vykdyti 10 vietų. Iš viso ištirtas 815,5 m^2 plotas. Dviejose vietose (Didmiškyje ir Šemetiškiuose (II vieta)) palaidojimų neaptikta, vienoje vietoje rasta Raudonosios armijos karių kapavietė, kurioje buvo palaidoti 2 individai. 7 vietose (**Arvydiškėje, Ketūnuose, Pamockėje, Raudėnuose, Šiauliuose (Rožių g. 16), Šemetiškiuose (I vieta)** ir **Vilkiškėje** (1 pav.)) pavyko nustatyti palaidojimų vietas. Jose aptikti ir ekshumuoti 134 individų palaikai, pagal radinius ar kapavietės kontekstą priskirti Vokietijos kariuomenės kariams, žuvusiems Šiaulių rajone 1944 m. rugpjūčio–rugsėjo mėnesiais.

Palaikai yra 15–50 m. amžiaus vyrų. Didžiausią dalį sudaro 18–25 m. amžiaus individai. 60 karių skeletuose nustatyti šautiniai ar skeveldriniai sužeidimai, kurie greičiausiai ir tapo mirties priežastimi. Beveik 80 skeletų fiksuoti perimortaliniai lūžiai, siejami su artileriniu apšaudymu.

Tyrimų metu radinių aptikta 132 kapuose iš 134. Didžiausia radinių grupė – II Pasaulinio karo Vokietijos kariuomenės uniformos ir ekipuotės dalys bei liekanos (2 pav.), taip pat karių identifikavimo žetonai ir asmeniniai karių daiktai (3–6 pav.). Tik 4 kariai buvo palaidoti be uniformos. 130 kapų aptikta uniformų dalių.

Tarp radinių aptikta 4 skirtingų rūšių ginklų dalių ar priedų: nenustatyto modelio pistoleto, karabino K98k, pusiau automatinio ginklo G42 ir automatinio ginklo StG 44. Pastebėta tendencija, jog pastarųjų dviejų ginklų grupių dalių aptinkama tik puskarininkių ar karininkų kapuose. Interpretuojant radinius nustatyta,